

İran-Suriye eksenli Lübnan'daki 2009 parlamento seçimlerinden arzu ettiği sonucu alamadı.

İnceleme

Yrd. Doç. Dr. Veysel AYHAN
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
veyselayhan@gmail.com

2009 LÜBNAN SEÇİMLERİ VE ETKİLERİ: KAZANANLAR VE KAYBEDENLER

The 2009 Lebanon Election: Winners and Losers

Abstract

Although Lebanon has a well developed democratic culture for the Middle East, its political system is based on religious sectarianism. Since sectarian groups are represented by pre-specified quotas within the political system, both domestic and international players attach great importance to the elections in Lebanon. Debates seeking to determine the winners and the losers of the Majlis Al Nuwab elections, held on June 7, 2009, have the potential to cause tension during the government formation process. In this context, this study examines the election system in Lebanon and its impact on electoral results.

Ortadoğu Analiz

Temmuz-Ağustos'09 Cilt 1 - Sayı 7-8

Lübnan siyasal sisteminin tarihsel ve temel özelliği, mezheplerin kendilerine ayrılan kotalar ile temsil edilmesine olanak tanınmasıdır. Mezhep kotalarının oluşturulmasında ise dönemsel bölgesel güç dengesi, mezheplerin askeri ve demografik yapısı ile yabancı güçlerle kurulan işbirlikleri önemli bir rol oynamaktadır.

18 ayrı dinsel ve mezhepsel grubun hukuken tanındığı Lübnan'da din siyaset ilişkisi en üst düzeydedir. Lübnan siyasal yapısı, mezheplerin siyasal sistemde nasıl ve hangi oranlarda temsil edileceği üzerine başlayan ve günümüzde de süren çatışma ve işbirliğine dayanmaktadır. Nitekim Lübnan toprakları, yüzyıllardır Hıristiyan ve Müslüman mezheplerin farklı şekilde siyasal sistemde varlıklarını sürdürme mücadelesine tanıklık etmiştir. Lübnan politikasına hâkim olma mücadelesi bazen kanlı bir iç savaşa bazen de farklı mezhepler arasındaki ittifaka yol açmıştır. Dolayısıyla Lübnan siyasal sisteminin tarihsel ve temel özelliği, mezheplerin kendilerine ayrılan kotalar ile temsil edilmesine olanak tanınmasıdır. Mezhep kotalarının oluşturulmasında ise söz konusu dönemdeki bölgesel güç dengesi, mezheplerin askeri ve demografik yapısı ile yabancı güçlerle kurulan işbirlikleri önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, Osmanlı döneminde Lübnan Dağı'yla sınırlı bulunan bölgede siyasal ve idari yönetim 1840'ların başında ilk önce Dürzî ve Hıristiyan Maruni mezhebi arasında bölüştürülmüş, ancak daha sonraları Batılı güçlerin Maruniler lehine Lübnan sorununa müdahil olmasıyla 1861'den itibaren siyasal iktidar Marunilere verilmek zorunda kalmıştır. Bununla birlikte 1861'de İstanbul Antlaşması'yla kurulan *Mutasarrıflık* sisteminde din esasına dayalı bir yönetim anlayışı benimsenmiştir. Din ve mezhep esasına dayanan Yönetim Konseyi'nde, Lübnan Dağı'nda yaşayan 6 mezhebin siyasal sistemde temsil edilmesi sağlanmıştır. 1864 tarihinde kabul edilen Yönetim Konseyi'nin yapısı 4 Maruni, 2 Rum Ortodoks, 1 Rum Katolik, 3 Durzi, 1 Şii ve 1 Sünni şeklinde oluşturulmuştu.¹ Osmanlı sonrası dönemde de Lübnan'ın mezhepçi siyaset anlayışı sürekli korunmuştur.

Bu bağlamda seçim sistemleri de mezhepçi yapının korunmasında oldukça önemli olmaktadır.

Mezhepçilik sistemi bir yandan azınlık ve çoğunluk kavramlarının önemini yitirmesine yol açarken diğer yandan da mezhep içi rekabeti ve gerginlikleri derinleştirmiştir. Mezhepler kendilerine ayrılan kotaları kullanmak için genellikle dar seçim bölgesinde seçimlerin gerçekleştirilmesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Dar seçim bölgesi uygulamasında adaylar, seçim bölgesinde tüm seçmenlerin oyunu almaya çalışmaktadırlar. Bu nedenden dolayı her seçim öncesi seçim bölgesinin sınırları üzerine ciddi bir tartışma yaşanmaktadır. 2009 seçimleri öncesi 14 Mart grubu ile 8 Mart grubu arasında yaşanan gerginliğin bir nedeni de seçim bölgeleri olmuştur. 2005 seçimlerinde Beyrut tek bir seçim bölgesi olarak alındığından Sünni seçmenlerin oyu belirleyici olmuştur. 2009 seçimlerinde ise Beyrut kendi içinde 3 ayrı seçim bölgesine bölünerek Hıristiyan ve Şii adayların kendi mezheplerinin oyuyla seçilmesi sağlanmıştır. Lübnan'daki bir seçim bölgesinde kimlerin oy kullanabileceğini belirleyen temel kriter soy kütüğüdür. Lübnan seçimlerinde, Osmanlı dönemindeki soy kütükleri günümüzde de dikkate alınmakta ve tüm seçmenler kendi soy kütüklerinin bulunduğu seçim bölgelerinde oy kullanmaktadır. Örneğin, seçmen olan kişinin dedesi Osmanlı döneminde Sayda'da kütüğe kaydedilmişse, seçim günü sözkonusu seçmen Sayda'da oyunu kullanmak zorundadır. Aksi durumda seçmen diğer seçim bölgelerinde oy kullanamaz. Soy kütüğüne dayalı oy kullanma, mezheplerin kendi bölgelerindeki siyasal tercihlerini yansıtması açısından oldukça önemlidir. Soy kütüklerinin bir bölgeden bir diğer bölgeye taşınması ise İçişleri Bakanlığının iznine tabidir. Ancak, uygulamada kütük taşıma işlemi oldukça zordur.

Lübnan seçim sisteminin bir diğer özelliği de seçime katılan adayların basit çoğunluk ile seçilmesidir. Diğer bir deyişle kendi bölgesinde seçime katılan adaylar arasında en fazla oyu alan kişi

İnceleme

18 ayrı dinsel ve mezhepsel grubun hukuken tanındığı Lübnan'da din siyaset ilişkisi en üst düzeyde.

seçimi kazanmış sayılmaktadır. Bu uygulama seçim bölgelerinin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha göstermektedir. Çünkü Marunilerin yoğunlukta olduğu bir bölgeye Sünni seçmenlerin yaşadığı bir diğer bölgenin katılması durumunda Maruni adayların seçiminde belirleyici olan oyları Sünniler verecektir. Nitekim 2005 seçimlerinde Trablus seçim bölgesi kapsamına alınan Zgorta'da Michel Aoun'la ittifak kuran Franjiye ailesi seçimleri kaybetmişti. Oysa 2009 seçimlerinde Zgorta'nın ayrı bir seçim bölgesi olarak kabul edilmesinden sonra girilen seçimlerde Franjiye ailesinin desteklediği adaylar kazanmıştı. Bu noktada partilerin seçimlerde aday gösterebileceğini ancak parti adıyla seçime gidi-

lemediğini belirtmek gerekir. Örneğin, Hizbullah seçimlerden önce destekleyeceği adayları kamuoyuna duyurduktan sonra sözkonusu adaylar doğrudan İçişleri Bakanlığı'na başvurarak seçimlere kendi adlarıyla katılmak zorundadır. Bu özelliğiyle Türkiye'deki muhtarlık seçimine oldukça benzemektedir. Bilindiği üzere her muhtar kendi adıyla seçime katılmakla birlikte çoğu zaman partiler hangi muhtarı destekleyeceklerini yerel düzeyde açıklarlar veya doğrudan bir muhtar kendi adayları olarak seçmene sunarlar. Mezhepler arası ittifak kapsamında partiler veya liderler ortak bir listeyle de seçime katılabilirler. Seçimden önce veya seçim günü liderler destekleyecekleri isimleri taraftarlarına açıklayabilir

14 Mart İttifakı 128 sandalyeden 71'ini kazanmayı başarması hem moral hem de Meclis'teki bakanlıkların dağılımı açısından oldukça önemli olmuştur. Fakat 8 Mart İttifakı'na verilen oy sayısının daha fazla olması seçimi kimin kazandığı ve kimin kaybettiği tartışmasını gündeme taşımıştır.

veya yeni bir ortak liste hazırlayabilirler. Ancak, oyunu kullanmak için sandık başına giden seçmen isterse kendisine sunulan ortak listedeki tüm adayları seçebilir; isterse bu isimlerden bir veya bir kaçını seçebilir ya da evinde beyaz bir kâğıda yazdığı yeni isimler lehine oyunu kullanabilir. 2009 seçimlerinde Metn bölgesinde Taşnak Partisi seçmenlerinin önemli bir kısmı parti tarafından kendilerine sunulan listenin tümünü onaylamak yerine listeden bir ismi çizmiş ve yerine Mişhel Murr'un ismini yazmışlardı. Dolayısıyla seçmenlerin çoğunluğu genellikle mezhepler arasında kurulan ittifakları dikkate alarak oyunu kullanmasına karşın, bu durum genel bir uygulama oluşturmaz.² Diğer bir deyişle Lübnan'daki seçmen daha önce belirlenen seçim bölgesindeki mezhep kotaları çerçevesinde aday olan tüm kişileri veya tek kişiyi desteklemekte özgürdür.

Mezhep Kotaları ve Seçim Bölgeleri

Mezhep kotaları ve seçim bölgeleri Lübnan'daki en tartışmalı konuların başında gelmektedir. Lübnan'ın fiili olarak bağımsızlığını kazandığı 1947 ve 1961 arası dönemde milletvekili seçme sistemi beş kez değiştirilmekle kalınmamış, milletvekili sayısı da sürekli olarak değiştirilmiştir. Örneğin, ilk Parlamento'nun 55 kişiden oluşması söz konusuysen onu izleyen 1952 seçimlerinde bu sayı 77'ye çıkarılmış, daha sonraki yıllarda ilk önce 44'e düşürülmüş ardından tekrar 66'ya çıkarılmıştır. 1960 seçimlerinde ise bu sayı 99'a çıkmıştır.³ Seçim sistemindeki istikrarsızlığın temel nedeni iktidarı ele geçiren grupların bir sonraki seçimde muhaliflerin meclise girmesini engellemek için seçim bölgeleri ve seçim sistemiyle oynamalarıdır.⁴ 1960 seçimlerinden sonra 1989'a kadar mezheplere ayrılan milletvekili kotalarında bir değişiklik olmamıştır. Ancak, mezheplerin siyasal sistemde temsil edilmesi üzerine süren tartışmalar 1970'lerin ortasında yaklaşık 25 yıl süren bir iç savaşın fitilini ateş-

lemiştir. 1989'da Lübnan'ı askeri denetimi altında tutan Suriye'nin baskılarıyla kabul edilen Taif Anlaşması kapsamında, hem seçim sistemi hem de mezheplerin siyasal sistemde temsil yetkileri ve sayıları değiştirilerek günümüzde de geçerliliğini koruyan kotalar getirilmiştir.⁵ Bununla birlikte Tablo-1'de de görülebileceği üzere grupların parlamentoda temsil sayılarına bakıldığında Marunilerin 34 sandalye sayısıyla Meclis'teki en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. Diğer yandan karşılaştırmalı olarak bakıldığında günümüzde Lübnan'daki en önemli nüfusu oluşturan Şiilerin 27 sandalye ile yetinmek zorunda kaldıklarını belirtmek gerekir. Taif Anlaşması cumhurbaşkanının Marunilerden, başbakanın Sünnilerden ve meclis başkanının da Şiilerden seçilmesini öngören geleneği değiştirmemiştir. Bununla birlikte cumhurbaşkanlığına ait olan yetkilerin önemli bir kısmı Başbakanlık ve Meclis Başkanlığı'na aktarılarak Sünni ve Şiilerin daha güçlü bir şekilde temsil edilmeleri sağlanmıştır. Kotaların mezheplere göre bölüştürülmesi Lübnan'daki seçim sonuçlarını doğrudan etkilemektedir. 2009 seçimlerinde 8 Mart İttifakı'nın genel seçmen sayısında daha fazla oy almasına karşın 14 Mart İttifakı'ndan daha az sayıda milletvekilliği kazanmasının temel nedeni seçim bölgelerinin söz konusu kotalara göre oluşturulmasından kaynaklanmaktadır.⁶

14 Mart ve 8 Mart İttifakı'nın oluşmasına yol açan gelişmeler ise 2000 baharında ilk önce İsrail'in, ardından da 2005 tarihinde Suriye'nin Lübnan'daki fiili askeri varlığını geri çekmesinin ardından başlayan Suriye karşıtı ve Suriye taraftarı ayrımına dayanmaktadır. 2005 seçimleri Suriye'nin Lübnan'ın iç işlerine karışmasına karşı çıkan ve ABD tarafından desteklenen 14 Mart hareketi ile Suriye ve İran'ın desteğini arkasına alan 8 Mart hareketi arasında geçmişti. Söz konusu ittifak ve işbirlikleri, 2009 seçimlerinde de sürmüştür. 14 Mart grubu içerisinde

İnceleme

Lübnan parlamento seçimlerinin milletvekili sayısı itibarıyla galibi 14 Mart İttifakı oldu. En fazla milletvekilini Saad Hariri'nin Gelecek Hareketi çıkarttı.

Sünnilerden Müstakbel/Gelecek Hareketi lideri Saad Hariri; Dürzilerden İlerici Sosyalist Partisi lideri Velid Canbolat; Ermenilerden Ramgavar ve Hıncak Partisi; Marunilerden Lübnan Güçleri, Kataip Partisi (Cemayel Ailesi), Maruni Kilisesi ve onun lideri Patrik Sfeir; Şiilerden Özgür

Şii Hareketi lideri Şeyh Muhammed Al Hajj Al Hasan bulunmaktaydı. 8 Mart hareketi içerisinde ise Şiilerden Hizbullah ve Emel Partisi; Ermenilerden Taşnak Partisi; Marunilerden Reform ve Değişim Bloku adı altında seçime katılan General Michael Aoun ve Zgorta'dan Süleyman Franjiye; Dürzilerden Talal Arslan, Sünnilerden Ulusal Buluşma lideri Ömer Kerami, Selim Hoss ve Suriye Ulusal Sosyalist Partisi yer almaktaydı. 2005 seçimlerinde ve Aoun'la ittifak yapan Rum Ortodoks lider Michel Murr 2009 seçimlerinde taraf değiştirmiştir. 2009 seçimlerinde Michel Murr'un yanı sıra Cumhurbaşkanı Michel Süleyman'ın 14 Mart ittifakını desteklemeleri oldukça önemli olmuştur. Cumhurbaşkanı Süleyman Jbeil seçim bölgesinde kendi danışmanını aday göstermiş ve seçmenleri danışmanına oy vermeleri yönünde etkilemeye çalışmıştır.⁷ Hem Rum Ortodoks hem de Ermeniler üzerinde önemli bir etkiye sahip olan Murr'un seçimleri kazanmasının ardından Taşnak Partisi kendi seçmenlerini Murr'a oy vermelerinden dolayı eleştirmiştir. Suriye ve diğer bölgelerden Lübnan'a gelen veya getirilen Ermenilerin önemli bir kısmı Michel Murr sayesinde Lübnan vatandaşlığı elde etmiştir.⁸ 2009 seçimlerini 2005 seçimlerinden ittifaklar düzeyinde ayrılan bir diğer yanı da dışarıdan getirilen seçmenlerin önemli bir kısmınının 14 Mart hareketini desteklemeleri olmuştur. Yalnızca Türkiye'den 1-6 Haziran arası 5 bine yakın Lübnan'lı oy kullanmak için THY ile Lübnan'a gitmişlerdir.⁹

2009 seçim sistemi, Mayıs 2008'de Lübnan'ın bir iç savaşa sürüklenmesini engellemek için Türkiye ve Katar'ın girişimleriyle Katar'ın başkenti Doha'da toplanan Lübnanlı grupların üzerinde uzlaştığı 1960 seçim sistemine dayanmaktadır. 2005 seçimlerinden ayrılan en önemli özelliği ülkenin 26 seçim bölgesine ayrılmasıydı. Ayrıca, 2009 seçimlerinden farklı olarak 2005 seçimleri dört ayrı dönemde gerçekleşmişti. 2005 seçimlerinde Lübnan 7 seçim bölgesine ayrılmış ve mezheplerin kotası 7 seçim bölgesi esas alınarak dağıtılmıştır. Oysa 2009 seçimleri bir günde

İnceleme

Tablo-1: 2009 Seçim Bölgeleri Ve Milletvekili Kotaları

Bölgeler	Sandalye	Sünni	Şii	Dürzî	Alevi	Maruni	Rum Katolik	Rum Ortado.	Evanjelist	Ermeni Katolik	Ermeni Ortado.	Diğer Azınlık
Beyrut-1	5					1	1	1		1	1	
Beyrut-2	4	1	1								2	
Beyrut-3	10	5	1	1				1	1			1
Akkar	7	3			1	1		2				
Minnieh-Dennieh	3	3										
Bcharreh	2					2						
Trablus	8	5			1	1		1				
Zgorta	3					3						
Batroun	2					2						
Koura	3							3				
Jbeil	3		1			2						
Kisrivan	5					5						
Metn	8					4	1	2			1	
Baabda	6		2	1		3						
Aley	5			2		2		1				
Şuf	8	2		2		3	1					
Sayda	2	2										
Zahrani-Sayda yerleşim.	3		2				1					
Jezzine	3					2	1					
Nebatiye	3		3									
Sur	4		4									
Bint Jbeil	3		3									
Marjaun-Hasbaya	5	1	2	1				1				
Baalbek-Hermel	10	2	6			1	1					
Zahle	7	1	1			1	2	1			1	
Batı Beka-Raşiye	6	2	1	1		1		1				
Toplam	128	27	27	8	2	34	8	14	1	1	5	1

İnceleme

gerçekleştirilmiş ve seçim bölgeleri 26 bölgeye çıkartılarak küçük grupların ve bireysel olarak seçime katılan bağımsız adayların seçimleri kazanmasına olanak tanınmıştır. 2005 seçimleri ile 2009 seçimlerindeki bölgesel kotalara bakıldığında 2009 seçimlerinin Lübnan'daki demografik yapının siyasal sürece katılımına daha uygun olduğunu belirtmek gerekir. Örneğin, daha öncede belirtildiği gibi 2005 seçimlerinde 19 milletvekili kotası bulunan Beyrut bir seçim bölgesi olarak dikkate alınmıştır. Oysa 2009 seçimlerinde Beyrut üç ayrı seçim bölgesine bölünmüştür. Aşağıdaki tabloda 2009 seçimlerindeki seçim bölgeleri ve mezhep kotalarının dağılımı gösterilmektedir.¹⁰

2009 Seçim Sonuçları: Sayısal Bir Analiz

7 Haziran 2009'da gerçekleştirilen Lübnan seçimlerinin en önemli özelliği Lübnan tarihinde ilk kez seçimlerin bir günde tamamlanmış olmasıdır. Böylelikle oy kullanma sürecinde taraf değiştirmelerin veya seçim hilelerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Aksi durumda bir seçim bölgesinde seçimi kaybeden parti veya liderler diğer seçim bölgelerinde farklı bir strateji izleyerek rakipleriyle işbirliği ya da ittifaklardan ayrılma politikaları yapabilirlerdi. Dolayısıyla 2009 seçim sonuçları tüm aktörler açısından oldukça açık mesajlar vermiştir. 2009 seçimlerinin sonuçlarını irdelemeden önce 2005 seçim sonuçlarına tekrar bakmak gerekir. 2005 seçim sonuçlarının partilere göre dağılımına göre 14 Mart İttifakı içerisinde en fazla milletvekilliğini Saad Hariri'nin Gelecek Hareketi çıkartmıştır. Hariri grubu seçimlerde 36 sandalye kazanırken, Velid Canbolat'ın liderliğini yaptığı İleri Sosyalist Partisi'nin desteklediği 16 aday da seçimleri kazanarak rakipleri karşısında büyük bir başarı elde etmiştir. 14 Mart İttifakı içerisinde yer alan Marunilerin *The Qornet Shehwan Gathering* 6, Trablus Blok 3, Trablus Demokratik Sol Blok 1 ve Trablus Demokratik Yenileşme Blok 1 milletvekili kazanmıştır. Bağımsız seçilen Nicholas Fattoush ve Robert Ghanem de Suriye karşıtı ittifakın üyesiydiler. 8 Mart İttifakı'nın en büyük tarafını oluşturan Şii partilerden Hizbullah ve Emel Partisi ise Şii'lere ayrılan 28 milletvekilliği elde etmişti. Suriye Ulusal Sosyalist Partisi 2 milletvekilliği kazanırken, Baas Partisi de 1

sandalye elde etmişti. Seçimlerde Mişhel Murr, Elias Skaff ve Taşnak Partisi'yle işbirliğine giden General Michel Aoun ise toplam 22 milletvekili kazanarak önemli bir başarı elde etmişti. 2005 seçimlerinde bağımsız seçilen Kasım Haşhim ve Oussama Saad da 8 Mart İttifakı'nın desteğini alarak kazanmıştı.¹¹

2009 seçimlerinde ise 2005 seçimlerinden farklı olarak 14 Mart İttifakı özellikle Hıristiyan bölgelerinde 8 Mart İttifakı'ndan daha fazla milletvekili çıkarmıştır. Nitekim 8 Mart İttifakı'nın 2009 seçimlerini Hıristiyan sokaklarında kaybettiğini belirtmekte yarar vardır. Özellikle Zahle seçim bölgesinde 8 Martçılar hiç beklemedikleri bir sonuç elde etmişlerdi. Sayısal olarak bakıldığında 14 Mart İttifakı'nın iki önemli seçim bölgesinde göstermiş olduğu başarı 8 Martçıların yenilmesine yol açmıştır. Bunların başında Zahle gelmektedir. Toplam 7 milletvekili kotası bulunan Zahle seçim bölgesinde Elias Skaff'ın bile seçilememesi ve 14 Mart'ın 7 milletvekilinin tümünü kazanması büyük bir sürpriz olmuştur. Oysa 2005 seçimlerinde Skaff bloku toplam 5 milletvekilliği kazanmıştı. Seçimlerin bir diğer

Tablo-2: 2009 Seçim Sonuçları

14 Mart İttifakı	Milletvekili Sayısı
Gelecek Hareketi	30
İlerici Sosyalist Partisi	10
Lübnan Güçleri	5
Kataip Partisi	5
Diğerleri	19
Bağımsızlar	2
Toplam	71
8 Mart İttifakı	Milletvekili Sayısı
Hizbullah	11
Emel Hareketi	13
Suriye Ulusal Sosyalist Partisi	2
Baas Partisi	2
Değişim ve Reform Partisi	19
Marada Hareketi	4
Taşnak Partisi	2
Demokratik Lübnan Partisi	2
Diğerleri	2
Toplam	57

2009 seçim sonuçları Suudi Arabistan ve Mısır'ın İran ve Suriye'ye rağmen Lübnan'da etkili bir aktör olduğunu göstermektedir. Nitekim seçimlerin hemen ardından 14 Mart İttifakı'nın lideri Hariri, ilk yurt dışı ziyaretini Suudi Arabistan'a yaparken Başbakan Sinyora'nın da Mısır'a gitmesi dikkat çekicidir.

beklenmeyen sonucu ise Beyrut birinci bölgedeki Hıristiyanların 14 Mart İttifakı'nı desteklemesi olmuştur. Hizbullah'ın Mayıs 2008'de Batı Beyrut'u işgali ve Patrik Sefir'in dolaylı olarak Hizbullah'ı İran milliyetçiliğinin savucusu olarak gördüğünü açıklaması Hıristiyan seçmenleri etkilediği öngörülmektedir. Aşağıdaki tabloda 2009 seçim sonuçları verilmiştir.

Tablo-2'den de anlaşıldığı üzere Lübnan seçimlerinin kazanılan milletvekili sayısı itibariyle galibi tartışmasız bir şekilde 14 Mart İttifakı'dır. Seçim sonuçlarına göre bağımsızların katılımıyla 14 Mart İttifakı 71 ve 8 Mart İttifakı da 57 milletvekilliği kazanmıştır. 2005 seçimlerinde de İttifaklar buna benzer bir sonuç elde etmelerine karşın, özellikle Hıristiyan bölgelerinde Mişhel Aoun'un tartışmasız bir üstünlüğü vardı. Ayrıca, 2005 seçimlerinde Saad Hariri'nin içerisinde yer aldığı Suriye karşıtı ittifakın Meclis'teki çoğunluğu elde etmesine karşın, Hizbullah önderliğindeki muhalefetin baskıları sonucu hükümet görevini yerine getiremediğini not düşmek gerekir. Bununla birlikte sayısal bir seçim sonucu analizi yapacak olursak 14 Mart İttifakı 128 sandalyeden 71'ini kazanmayı başarması hem moral hem de Meclis'teki bakanlıkların dağılımı açısından oldukça önemli olmuştur. Bununla birlikte 8 Mart İttifakı'nın genel seçimlerde aldığı toplam oy yaklaşık 840 bin (%55) olurken, 14 Mart İttifakı ise yaklaşık 700 bin (%45) civarında oy alması dikkate değer bir olgudur. 8 Mart İttifakı'na verilen oy sayısının daha fazla olması seçimi kimin kazandığı ve kimin kaybettiği tartışmasını gündeme taşımıştır. Ancak, Şii bölgelerindeki seçmen sayısının daha fazla olması sözkonusu oy farkının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. Mezhep kotaları üzerine kurulu seçim sisteminde bir mezhebin seçmen sayısının diğerlerinden daha fazla olması genel milletvekili

sayılarının değişmesine yol açmaz. Bir kez daha belirtmek gerekirse Lübnan'ın kendine özgü seçim sisteminin temel özelliği mezhepler arası kotalar üzerinden siyasetin yapılmasıdır.

Ulusal, Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Politikaları Bağlamında Kazanan ve Kaybedenler

Ulusal ve küresel düzeyde ilgiyle izlenen Lübnan seçimlerinin oldukça önemli olduğunu belirterek seçim sonuçlarının siyasal etkilerini analize etmeye başlamak gerekir. Bu bağlamda Lübnan seçimlerinin aktörlerini ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde ortaya koymak gerekirse, Lübnan seçimlerinde yarışan iki önemli blok ve onların etrafında kümelenmiş nispeten daha zayıf blok ve ittifakların olduğunu belirtmek gerekir. 2009 seçimleri, ülke içinde oluşan ittifakların aynı zamanda dışarıdan da farklı ülkeler tarafından desteklendiği bir seçim olmuştur. Daha da detaylandırmak gerekirse, 2009 seçimleri esas olarak Sünni ve Şiiiler ve onlardan birini destekleyen ittifaklar arasındaki geçmiştir. Sünnileri destekleyen mezheplerin başında ise Dürziler gelmektedir. Dürzilerin ardından güçlü Maruni aileler ve Maruni Kilisesi de Hariri'nin yanında yer alarak seçimlerdeki pozisyonlarını açık bir şekilde ortaya koymuşlardır. Seçimlerden bir gün önce Hizbullah'ın İran'la ilişkisine gönderme yapan Patrik Sefir'in yaptığı açıklama Lübnan'daki Arap kimliğinin tehdit altında olduğunu ve Hıristiyanların sözkonusu tehdidi dikkate alarak oy kullanmaları gerektiğini söylemişti. Rum Ortodoksların liderliğini yapan Mişhel Murr'da 14 Mart İttifakı'yla işbirliği içinde seçime katılmıştı. Böylelikle 2009 seçimlerinde Rum Ortodoksların önemli bir kısmı da Sünnilerle birlikte hareket etmiş oldu. Diğer yandan etnik olarak Ermenilerin önemli bir kısmı da 14 Mart İttifakı'nın göstermiş olduğu adayları desteklediler. Ramgavar ve Hınçak Partisi doğrudan ittifakın için-

İnceleme

de yer alırken Taşnak Partisi üyeleri de İttifakın göstermiş olduğu adaylar için oy kullandılar.

Diğer yandan 8 Mart İttifakı'nın liderliğini ise Şiiler yapmıştır. Hizbullah ve Emel İttifakının en önemli iki partisi olarak öne çıkmasına karşın, gerçekte 8 Mart İttifakı'nın liderliğini Hizbullah'ın yaptığını belirtmek gerekir. Mişhel Murr'un desteğiyle birlikte düşünüldüğünde 8 Mart İttifakı'nın Şii ve Maruni birlikteliği olarak algılanması gerektiğini ileri sürebiliriz. Diğer mezheplerden ise 8 Mart İttifakı'na zayıf bir destek vardır. Bu bağlamda seçimin kazananlarını ve kaybedenlerini aşağıdaki bölümde görüldüğü üzere sıralayabiliriz.

1) Kazanan Aktörler

a) İç Siyasette Kazanan Aktörler

Saad Hariri: Refik Hariri sonrası kendi liderliğinde girdiği 2005 ve 2009 seçimlerinden Parlamento'da çoğunluğu elde ederek, Lübnan siyasetindeki konumunu sağlamlaştırmıştır. 2009 seçim sonuçları bir kez daha Sünnilerin Saad Hariri'yi büyük bir çoğunlukla desteklediklerini ortaya koymuştur. Hariri, Lübnan siyasetindeki konumunu seçmenden aldığı güvenoyuyla daha da güçlendirmiş oldu.

Velid Canbolat: Mayıs 2008'deki Dürzî-Şii çatışmasının ardından Talal Arslan'la ilişkilerini düzeltmiş ve 2009 seçimlerin de Arslan'ın seçilmesine karşı çıkmayarak tüm Dürzîlerin takdirini toplamıştır. Canbolat, seçimlerin ardından yaptığı açıklamalarda bir denge politikası izleyeceğinin sinyallerini vermesine karşın, Hizbullah'ın silahsızlandırılması yönünde daha güçlü bir politika yürütecektir. 2009 seçimlerinin ardından Canbolat'ın Lübnan iç ve dış politikası üzerinde daha aktif bir konum elde edeceğini ileri sürülebilir.

Samir Caca, Emin Cemayel ve Dory Şemun: 2009 seçimleri Maruni Zaimlerin bir kez daha Lübnan siyasal hayatında etkili bir aktör olduklarını göstermiştir. Diğer yandan Lübnan Güçlerinin liderliğini yapan Samir Caca'nın eşiyile birlikte tekrar seçimleri kazanması Mişhel Aoun'un Maruniler arasındaki liderliğini

tartışmalı hale getirmiştir. Seçimlerin ardından sözkonusu liderlerin Hıristiyanları ilgilendiren konularda daha aktif bir politika yürütme yetkisi elde ettikleri ileri sürülebilir.

Ramgavar ve Hıncak Partisi: Ermeni Taşnak Partisi yıllardır Ermeniler arasında en büyük parti olarak Lübnan politikasında yer almaktaydı. Ancak, son seçimlerde aldığı başarısızlık bu partinin konumunu tartışmalı bir hale getirmiştir. Buna karşın Hıncak ve Ramgavar Partisi izledikleri strateji ve ittifaklar sayesinde daha güçlü bir konum elde etmişlerdir. İran ve Suriye'ye mesafeli yaklaşan her iki partinin izlediği ittifak politikalarının Ermeni seçmenler tarafından desteklendiğini ileri sürebiliriz.

Mişhel Murr: Seçimin bir diğer kazananı da Michel Murr'dur. 2005 seçimlerinde Michel Aoun'la ittifak yapan Murr'un 2009 seçimlerinde 14 Mart İttifakı'nın yanında seçimlere katılması ve 8 Mart'ın güçlü olduğu Metn bölgesinde kazanması oldukça önemlidir. Murr'un ittifak değiştirmesi Hıristiyan oylarının blok halinde Aoun'a gitmesini engellemiştir. Yeni hükümette güçlü bir konum elde edeceği öngörülmektedir. Ayrıca gelecek yıl gerçekleştirilecek yerel seçimlerde Murr Ailesi'nin hâlihazırda elinde tuttuğu belediyeleri tekrar kazanması gündeme gelecektir.

b) Kazanan Dış Aktörler

Suudi Arabistan ve Mısır: Lübnan'da ciddi ekonomik yatırımları bulunan Suudi Arabistan, Mısır ile birlikte 14 Mart İttifakı'nın en önemli destekçisidir. Hariri Ailesi'yle ekonomik alanlarda önemli ortaklıklar kuran Suudi Ailesi Hizbullah'ın hükümet kuracak çoğunluğu elde etmesinden çekinmekteydi. Suudi Arabistan ve Mısır'ın en önemli hedeflerinden biri İran ve Suriye'nin Lübnan'daki gücünü sınırlandırmaktır. Ayrıca, her iki ülke Arap-İsrail sorununda İran'ın Hizbullah'ı kullanmasından rahatsızlık duymaktaydılar. Bu bağlamda 2009 seçim sonuçları Suudi Arabistan ve Mısır'ın İran ve Suriye'ye rağmen Lübnan'da etkili bir aktör olduğunu göstermektedir. Özellikle Gazze Savaşı sırasında Hizbullah lideri Nasrallah'ın Mısır re-

Hizbullah'ın seçim sonrası politikası hükümet kararları üzerinde veto gücüne sahip olabilecek sayıda bakanlık elde etmek olacaktır. En önemli tartışma konularının başında gelen Hizbullah'ın silahları meselesi ve veto hakkı, seçim sonrası dönemde de taraflar arasındaki gerginlik alanlarının başında gelecektir.

jimini suçlayıcı açıklamalarda bulunması Mübarek rejimini Hizbullah'a karşı harekete geçirmişti. Nitekim seçimlerin hemen ardından 14 Mart İttifakı'nın lideri Hariri, ilk yurt dışı ziyaretini Suudi Arabistan'a yaparken Başbakan Sinyora'nın da Mısır'a gitmesi dikkat çekicidir. Mısırlı yazar Fehmi Huveydi'ye göre Suud Arabistan 14 Mart İttifakı'nı finanse etme noktasında varlığını güçlü bir şekilde hissettirirken Mısır da 14 Mart İttifakı'na siyaset ve basın alanında destek sağlama rolünü üslenmiştir.¹²

ABD ve İsrail: Seçimlerden önce her iki ülke de 14 Mart ittifakını desteklediklerini doğrudan ve dolaylı şekilde göstermişlerdir. Amerikan yönetimi terörist bir örgüt olarak tanımladığı Hizbullah'ın kazanması durumunda Lübnan'ın uluslararası toplumdan soyutlanacağına dikkat çekmişti. Dışişleri Bakanı Clinton seçimlerden önce gerçekleştirdiği Lübnan ziyaretinde 14 Mart İttifakı'nı desteklediklerini bir kez daha açıklamıştır. İran'ı ve Hizbullah'ı öncelikli tehditler arasında değerlendiren İsrail yönetimi ise 8 Mart İttifakının kazanması durumunda Lübnan'a yeni bir askeri müdahaleyi gündeme getirmişti. Seçimlerin ardından İsrail'in hem Hizbullah'ın silahlılandırılmasını gündeme getirmesi hem de hükümet kararlarını bloke edecek sayıda bakanlığın 8 Mart İttifakına verilmesini sağlamaya çalışacağı öngörülmektedir.¹³

2) Kaybeden Aktörler

a) İç Siyasette Kaybeden Aktörler

Mişhel Aoun: 2009 seçim sonuçlarına göre ulusal düzeyde en büyük prestij ve güç kaybını General Aoun yaşamıştır. Seçimlerden önce Marunilerin en güçlü lideri olduğunu belirten Aoun'un cumhurbaşkanı seçilme amacı da bu bağlamda tartışmalı hale gelmiştir. Michel Aoun'un temel

amacı Hıristiyanlar arasındaki gücünü ve liderliğini bir kez daha göstermekti. 2005 seçimlerinde Hıristiyanlar arasında Aoun'a olan destek yüzde 70 civarındaydı. 2009 seçimlerinde bu oran yüzde 50'ye kadar geriledi. Aoun, İran tarafından desteklenen Hizbullah Partisi'yle yaptığı ittifak nedeniyle Hıristiyan kesimin tepkisini üzerine çekmiştir. Sözkonusu ittifak Aoun'un Maruniler ve diğer Hıristiyanlar arasındaki prestijini zedelemiştir. Nitekim seçimlerin ardından Aoun'un kurulacak yeni Lübnan hükümetinde veto hakkının cumhurbaşkanına verilmesini gündeme getirmesi ilginç olmuştur. Aoun'un, seçimlerin ardından kaybettiği Hıristiyan oylarını tekrar kazanmak için Hizbullah'ın politikalarına daha mesafeli yaklaşması gündeme gelebilir.

Hizbullah: 2009 seçimlerine dönük olarak Hizbullah'ın iki temel hedefi vardı. Birinci hedefi Lübnanlı Şiiler arasındaki gücünü Lübnan'la ilgilenen tüm aktörlere göstermekti. 2009 seçimlerinde Hizbullah ve onun desteklediği adayların aldığı yüksek oy oranı Hizbullah'ın en büyük ve en güçlü Şii Partisi olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Hizbullah'ın ikinci amacı ise Michel Aoun'un destekleyerek hükümeti kuracak çoğunluğu elde etmekti. Hükümeti kurma amacının temel nedeni hem Hizbullah'ın silahlılandırılması konularını gündemden düşürmek hem de Hizbullah'ın meşruiyetini ABD ve İsrail başta olmak üzere tüm aktörlere kabul ettirmekti. Ancak, ikinci hedefi gerçekleştirememiştir. Hasan Nasrallah seçimlerden bir gün sonra yaptığı açıklamada 14 Mart İttifakı'nın seçim başarısını kabul ettiğini açıklamak zorunda kalmıştır. 8 Haziran'da yaptığı konuşmada Hasan Nasrallah Hizbullah'ın silahlarının gündeme getirilemeyeceğini ve Doha'da varılan uzlaşmaya bağlı kalınması gerektiğini açıklamak zorunda kalmıştır. Hizbullah'ın seçim sonrası politikası hükümet

İnceleme

kararları üzerinde veto gücüne sahip olabilecek sayıda bakanlık elde etmek olacaktır. En önemli tartışma konularının başında gelen Hizbullah'ın silahları meselesi ve veto hakkı, seçim sonrası dönemde de taraflar arasındaki gerginlik alanlarının başında gelecektir. 2009 seçimleri bir kez daha Hizbullah'ın tek başına Lübnan siyasi hayatına egemen olamayacağını ve diğer mezheplerle uzlaşması gerektiğini göstermiştir. Ayrıca Mayıs 2008'de Batı Beyrut'u işgal etmesinin hem Hıristiyanlar hem de Sünnilerin Hizbullah'a olan desteğini zayıflattığı görülmüştür. 2009 seçimlerinden sonra silahsızlandırılması dışındaki sorunların çözümünde Hizbullah'ın daha uzlaşmacı bir politika izleyeceği ileri sürülebilir.

Taşnak Partisi: 2009 seçimlerinin bir diğer kaybedeni Taşnak Partisi olmuştur. En büyük Ermeni partisi olduğunu ileri süren Taşnak Partisi'nin 2 milletvekili kazanması ve kendi bölgesinde rakip Ermeni partilerinin kazanması Taşnakların politik alanda 2009 sonrası dönemde zayıflamasına yol açmıştır. Taşnak üyeleri Hizbullah'ın içerisinde yer aldığı 8 Mart İttifakı'nı desteklemişlerdir. Ayrıca yurtdışından getirilen Taşnak üyeleri de Batı'yla iyi ilişkiler içerisinde olan 14 Mart İttifakı lehine oy kullanmışlardır. Güçlerinin tartışmalı hale gelmesi Taşnakları 2009 sonrası dönemde daha pasif bir muhalefet yürütme zorlayacaktır.

Sünni Kerami ve Osama Saad ailesi: Eski başbakanlardan Ömer Kerami 8 Mart İttifakı'nın desteğine rağmen Trablus'taki seçimleri kaybederek Sünniler arasındaki etkinliğini yitirme riski altına girmiştir. Hizbullah tarafından desteklenen Osama Saad'da Sayda'da Sinyora'ya karşı giriştiği mücadeleyi kaybetmiştir. Başbakan Sinyora'nın yolsuzluk, İsrail'le işbirliği eleştirileri ve Şii seçmenlerin oyuna rağmen Osama Saad'ı yenmesi 14 Mart İttifakı'na moral açısından oldukça önemli bir etki yapacaktır.

b) Kaybeden Dış Aktörler

İran: Bölgesel aktörler arasında en büyük kaybedenler safında İran rejimi gelmektedir. Hizbullah'a politik ve askeri alanda destek çıkan İran hükümeti Hizbullah'ın Lübnan'daki seçim-

leri kazanması durumunda Orta Doğu'daki etkisini ve gücünü Akdeniz kıyılarına ulaştırmış olacaktır. Ayrıca Lübnan hükümeti üzerinden İsrail üzerindeki baskılarını artırma imkânı elde edecektir. Böylelikle herhangi bir pazarlık durumundan Lübnan kartını ABD veya İsrail'e karşı daha güçlü bir şekilde kullanabilecektir. 1980'lerin başından itibaren Hizbullah'ı destekleyen İran rejimi bir kez Lübnan siyasetini üzerinde istediği etkinliği kurmayı başaramamasına karşın Hizbullah'ı desteklemeye devam edecektir.

Suriye: 2005 seçimlerinden itibaren 8 Mart İttifakı'nı destekleyen Suriye rejimi Hizbullah'ın kazanması durumunda Lübnan Özel Mahkemesi dâhil olmak üzere birçok konuda Lübnan hükümetini kendi lehinde kararlar almaya zorlayabilecektir. 8 Mart İttifakı'nın başarısızlığı Suriye'nin Lübnan'daki gelişmeleri yönlendirme imkânını sınırlamıştır.

Sonuç

Lübnan, tarih boyunca bölgesel ve küresel güçlerin üzerinde rekabet ettiği topraklar olmuştur. Tarihte Asurlular, Babilliler, Büyük İskender, Haçlı güçleri, Memlükler, Osmanlılar ve Fransızlar Lübnan'a egemen olabilmek için binlerce askeri feda etmekten çekinmemişlerdir. Lübnan toprakları üzerindeki rekabet M.Ö. 3000'lere kadar gitmektedir. Bu süreçte Lübnan sürekli bir şekilde çatışmaların ve savaşların odağı olmuştur. Lübnan toprakları üzerindeki rekabet günümüzde de sürmektedir. 2009 seçimleri sözkonusu bölgesel ve küresel güçlerin Lübnan üzerindeki mücadelesinin farklı şekilde sürdüğünü göstermektedir. 7 Haziran 2009 seçimleri Lübnan'daki siyasi istikrarın kurulmasına kısmı bir etki yapması beklenmektedir. 8 Mart İttifakı içinde yer alan Hıristiyan Partiler kendi seçmenlerinden istediği desteği alamamışlardır. Seçimlerin ardından Hizbullah Şiiiler arasında en büyük güç olduğunu bir kez daha göstermiş olmakla birlikte Lübnan siyasetinde etkin olmak için daha uzlaşmacı bir politika izlemesi gerektiği gerçekliğiyle bir kez daha karşılaşmıştır. Askeri güce dayalı bir politikayla Lübnan'ı yönetmeye çalışması Lübnan'daki demografik ve siyasi sisteme aykırıdır. Lübnan tarih boyunca farklı grupların birlikte yaşamaya çalıştığı ancak

İnceleme

çoğu zaman barış içinde yaşamayı beceremediği bir ülkedir. Lübnan, bağımsızlığını elde ettiği günden bugüne kadar sürekli mezhepsel gerginlerin ve çatışmaların yaşandığı bir ülke olmuştur. 2009 seçimleri mezhepler arasındaki gerginliği sonlandırmamış olmakla birlikte en azından Hizbullah'ın savaş ve baskı politikasının Hıristiyan, Sünni ve Dürzî gruplar tarafından eskisi gibi desteklenmediği göstermiştir.

Seçimlerden sonra en önemli tartışma konusu Hizbullah'ın silahları ve Hükümet kararları üzerinde veto hakkına sahip olacak sayıda milletvekilliğinin 8 Mart İttifakı'na verilmesi olacaktır. Hizbullah liderleri tarafından seçimlerden hemen sonra yapılan açıklamalarda silahlar ve veto

hakkı konusunda geri adım atılmayacağı açık bir şekilde belirtilmiştir. Hizbullah istemedikçe Lübnanlı hiçbir güç partinin elindeki silahları onun elinden alacak güçte değildir. Yalnızca, Suriye Hizbullah'ın silahlarını toplayabilecek bir güçtür. Ancak, iki taraf arasında stratejik bir işbirliği bulunduğu dikkate alındığında bu ihtimalin en azından şimdilik gerçekleşmeyeceğini öngörülmektedir. Diğer yandan 14 Mart İttifakı liderlerinin ise muhalefetin hükümet kararlarını bloke etmesine izin vermeyeceklerini açıklamaları ve Hizbullah'ın elindeki silahların ulusal orduya devrini istemeleri 14 Mart ve 8 Mart arasındaki gerginliğin süreceğini göstermektedir. Sonuç olarak 2009 seçim sonuçları Lübnan'a arzulanan barış ve istikrarı getirmekten uzak olduğunu belirtmek gerekir. ■

- 1 Engin Deniz Akarlı, *The Long Peace Ottoman Lebanon, 1861–1920*, Berkeley: University of California Press, 1993, s. 82-83
- 2 Gözlem ve Mülakatlar, 2-9 Haziran 2009, Beyrut.
- 3 Ralph E. Crow, "Religious Sectarianism in the Lebanese Political System", *The Journal of Politics*, Vol: 24, No: 3. (Aug., 1962), s. 495
- 4 Bu konuda bkz., Jacob M. Landau, "Elections in Lebanon", *The Western Political Quarterly*, Vol: 14, No: 1, (Mar., 1961), ss. 120-147
- 5 Akarlı, op. cit., s. 83
- 6 Anlaşma Metni için bkz., *The Middle East Information Network*, "The Taif Agreement", <http://www.mideastinfo.com/documents/taif.htm> (Son Erişim 13 Şubat 2009); Taif Anlaşması hakkında yapılan tartışmalar için bkz., Hassan Krayem. "The Lebanese Civil War and the Taif Agreement", Ed.: Paul Salem, *Conflict Resolution in the Arab World: Selected Essays*, Beirut: American University of Beirut, 1997, ss., 411-435
- 7 Muhammed Nurettin, Mülakat, 09.06.2008, Beyrut
- 8 Mülakatlar, 3-9 Haziran 2009, Beyrut.
- 9 Mülakat, THY Beyrut Merkezi, 09 Haziran 2008, Beyrut
- 10 *Republic of Lebanon Ministry of Interior and Municipalities*, "Election 2009: Guide For National and International Observers and the Media", s.5
- 11 *Lebanonwire News*, "Elections 2005 Lists and Candidates", http://www.lebanonwire.com/prominent/elections2005/full_results.asp, (Son Erişim 12 Kasım 2007)
- 12 *İsra Haber*, "Lübnan Siyasetine Mısır ve Suudi Arabistan mı Yön Verecek?", <http://www.israhaber.com/lubnan-siyasetine-misir-ve-suudi-arabistan-mi-yon-verecek--5191-haberi.html>, (Son Erişim: 17.06.2009)
- 13 Mülakatlar, 10-16. Haziran 2009, İsrail.

DİPNOTLAR